

ОСНОВНІ ЕТАПИ ПРОЕКТУВАННЯ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЛАСНОГО КОЛЕКТИВУ

У статті проаналізовано позиції учених стосовно визначення сутності поняття "проектування" та його функцій, обґрунтовано актуальність та особливості проектування виховної діяльності класного колективу. Визначено п'ять основних етапів проектування виховної діяльності класного колективу (початковий, власне проектування, впровадження проекту, корекція проекту та заключний) та проаналізовано основні завдання педагога на даних етапах.

Постановка проблеми. Реалізація педагогіки співробітництва, партнерства передбачає застосування особистісно-розвивальної моделі організації педагогічного процесу, завдяки якій кожна особистість школяра є творчою індивідуальністю.

Виховний процес побудований деякою мірою так, що вихованець постає лише об'єктом педагогічних впливів, а виховна діяльність складається з набору стандартних заходів та орієнтується переважно на методи заохочення і покарання. Така ситуація не дає змоги повністю задовольнити прагнення учня бути зрозумілим і зрозуміти іншого. Для цього потрібна можливість впливати на процес виховання.

Отже це вимагає нових підходів до системи виховання, аби докорінно змінити позицію учня: з пасивного об'єкта впливу на активного суб'єкта особистісного виховання. Виховувати учня лише "заходами" та "методами" недостатньо, на зміну цим методичним одиницям повинні прийти освітні системи, такі як педагогічне проектування виховної діяльності в школі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема проектування виховного процесу розглядали в своїх роботах багато педагогів, а саме: В. Безрукова, І. Волков, Л. Гумецька, О. Дубасенюк, Н. Кузьміна, О. Киричук, О. Коберник, М. Поташник та інші.

У своїх працях О. Коберник розглядає проектування як творче попереднє конструювання програми діяльності суб'єктів педагогічного процесу, за словами Н. Кузьміної [1], проектування – це "забігання наперед" – це система послідовності дій педагога, які пов'язані з вирішенням педагогічних задач по конструюванню об'єкта навчально-пізнавальної діяльності учня, підпорядкованої цілям його виховання. Науковці розглядали у дослідженнях функції, основні завдання проектування виховного процесу. Проте не розглянута проблема основних етапів проектування виховної діяльності класного колективу.

Мета статті – з'ясувати та виділити основні етапи проектування виховної діяльності класного колективу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні проблема організації виховного процесу набула особливої гостроти, адже без значних змін процес розвитку особистості стане одноманітним, стандартизованим. У педагогічній теорії потрібно орієнтуватися на спільну цілеспрямовану взаємодію учителя й учнів. Але сьогодні навчально-виховний процес здійснюється без конкретного адресата, користувача, замовника, організовується з усіма і для всіх, не забезпечує єдності всіх ланок системи безперервної освіти й виховання, наступності у визначенні цілей, завдань, видів діяльності. Він спрямований переважно на розумовий розвиток особистості, що складає певну суму знань, умінь і навичок. При цьому процес гармонійного особистісного розвитку індивіда, його фізичний, психічний, соціальний і духовний розвиток залишаються стихійними та нерегульованими.

На наш погляд, процес виховання має бути продуманим, цілеспрямованим, адже це допоможе збагатити зміст розвитку особистості, класного колективу, а це можливо лише за допомогою проектування.

Проектування, що сформувалося ще в середині ХХ століття, зазнало поширення і в освітній сфері. Вже пізніше утворилися різновиди проектування: економічне, екологічне, педагогічне, організаційне, соціальне. Всі ці види мають спільне технічне коріння, адже починали свій розвиток з інженерії, машинобудування.

Термін "педагогічне проектування" був введений у науковий обіг вітчизняної педагогіки А. Макаренком. Він зазначав, що "педагогічне проектування – це необхідний початковий момент в організації виховного процесу. Як не можна без проекту побудувати будинок, так не можна і виховати потрібних людей, не маючи уявлення про те, які якості їм повинні бути притаманні. Тільки через проектування можна включити виховні цілі в організації об'єктивного процесу виховання дітей" [2: 68].

Про особливу та значну роль проектування виховного процесу зазначали багато українських учених, таких як: О. Коберник, А. Лігоцький, Т. Подобедова; російських дослідників, такі як: В. Безрукова, М. Поташник, так і зарубіжних: У. Кілпатрік, Дж. Джонс та багато інших.

Таблиця 1.

Погляди деяких учених на визначення поняття "проектування"

№	Дослідник	Визначення поняття "проектування"
1.	О. Коберник	– цілеспрямоване творче попереднє визначення і конструювання програми сумісної діяльності суб'єктів педагогічного процесу та її подальшої реалізації, спрямованої на забезпечення особистісно-розвивального підходу у досягненні мети виховання [3: 22].
2.	О. Дубасенюк	– моделювання стратегічної програми розв'язання педагогічних цілей і задач [4].
3.	М. Поташник	– дослідження тенденцій та перспектив розвитку [5].
4.	В. Безрукова	– попередня розробка основних деталей майбутньої діяльності учнів, педагогів [6].
5.	С. Єлканов	– уявна побудова кінцевого результату виховної діяльності й складання плану виховних дій для досягнення мети [7].
6.	Дж. Джонс	– процес, що кладе початок змін у середовищі [8].

Отже, як бачимо з таблиці, педагогічне проектування розглядається як результат діяльності, тобто, розробка плану дослідження перспектив, створення певного образу, взаємодії з учнями або як опис процесу перетворення цього образу на об'єктивну реальність. Варто зазначити, що педагогічне проектування є функцією будь-якого педагога й не менш важливою, ніж організаторська, гностична (пошук змісту, методів і засобів взаємодії з учнями) або комунікативна.

На нашу думку, проектування – це творчий процес, який будується на оригінальних, нетрадиційних рішеннях, це процес як індивідуальний, так і колективної творчості.

Так як педагогічне проектування є діяльністю, що ґрунтується на створенні нових завдань педагогічного процесу, то варто виокремити основні функції проектування: дослідницька, аналітична, прогностична, перетворююча, конструктивна, нормуюча. Всі ці функції є взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими, бо всі вони спрямовані на отримання нового результату на основі прогностичного знання.

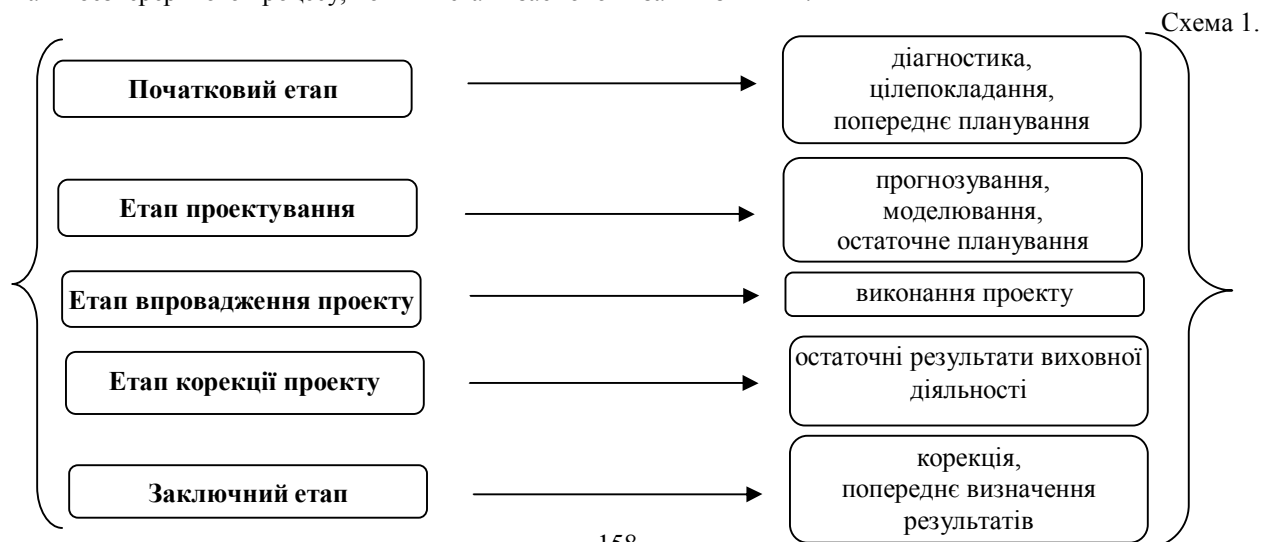
Науковці вважають, що педагогічне проектування це не лише діяльність, а, передусім, послідовна зміна станів, які характеризуються певними завданнями, видами діяльністю, накопиченням корисної інформації. У науковій літературі багато науковців зазначають різні етапи у розвитку проектування, найпоширенішим вважають положення Дж. Джонса, який називає три етапи процесу проектування: дивергенції (розширення меж проектної ситуації з метою забезпечення досить обширного простору для пошуку рішення); трансформації (створення принципів та концепцій); конвергенції (вибір оптимального варіанта вирішення з багатьох альтернативних).

Основним у програмі "Основні орієнтири виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах України" [9] є виділення положень побудови виховного процесу, за яким дії педагога та вихованців підпорядковані спеціально спроектованій системі виховних цілей. У програмі також висвітлена надзвичайно важлива роль класного керівника як організатора педагогічного процесу.

На нашу думку, саме йому належить провідна роль у застосуванні сучасних технологій виховної діяльності, яка базується на проектуванні розвитку особистості, її інтересів та якостей кожного з вихованців у процесі становлення класного колективу. Дуже важливо класному керівнику при проектуванні виховної діяльності класу керуватися знаннями про фізіологічні дані, вікові та статеві характеристики колективу, володіти інформацією про переконання, звички та смаки вихованців.

Основним завданням проектування є визначення його етапів. Існує безліч підходів щодо вирішення даного питання. На нашу думку, проектування виховної діяльності класного колективу має складатися з п'яти етапів.

Основні етапи проектування подаємо у вигляді схеми 1, варто зазначити, що всі етапи проектування є ланками безперервного процесу, кожний етап взаємопов'язаний з іншим.

Із схеми 1 видно, що проектування виховної діяльності класного колективу складається із п'яти етапів. На кожному з п'яти етапів вихователь виконує певні дії, а саме:

– початковий етап – (під час цього етапу використовується діагностика цілепокладання, планування, виховної діяльності) – даний етап є одним із найважливіших, адже педагог на цьому етапі проектування має отримати інформацію про кожного із вихованців класу, а також класного колективу загалом, для початку проектування вихователь для себе має уявляти певний образ вихованця, яким хотілося б бачити його в майбутньому. Саме на цьому етапі варто виділити такі завдання, які б були важливі не лише для вихованців, але й для оточуючого середовища;

– етап проектування – (реалізація проектної діяльності, моделювання взаємин педагогів та вихованців, вихованців в межах колективу; добір оптимальних форм та методів проектування виховної діяльності) – на даному етапі класний керівник добирає найбільш вдалий варіант проектування виховної діяльності класного колективу, окреслює формування критеріїв, їх рівнів, які відповідають цілям та принципам самої діяльності, на даному етапі вчитель визначає зміст послідовних виховних завдань. Ще однією складовою етапу проектування є остаточне планування, де потрібно точно розрахувати об'єм запланованих дій із часом, виділити час для підготовки та на безпосереднє проведення заходів;

– етап впровадження проекту – (виконання запланованих проектних дій та простежування динаміки змін) – даний етап забезпечує втілення змісту проекту у виховний процес;

– етап корекції проекту – (можливе коригування певних елементів проектування виховної діяльності класного колективу) – цей етап визначає відповідність результатів із початковим задумом, можливе проведення корекції;

– заключний етап – (окреслення результатів даного проекту та вибір варіантів щодо подальшого впровадження проекту) – виведення остаточних результатів проекту, вирішується питання щодо майбутнього впровадження проекту у виховний процес.

На нашу думку, проектування виховної діяльності класного колективу – це спільна діяльність і класного керівника, і дітей, і дорослих для визначення змісту, способів життєдіяльності класу.

Варто зазначити, що проектування не лише є наукою, але й мистецтвом, адже потребує від класного керівника сили, почуттів, душі.

Висновки. Підсумовуючи, підкреслимо наступне: проектування – це творчий процес, який будується на оригінальних, нетрадиційних рішеннях, це процес як індивідуальний, так і колективної творчості.

Ми вважаємо, що проектування виховного процесу виступає саме тим засобом, в результаті якого стає можливим усвідомлення основних орієнтирів діяльності учасників виховного процесу. Варто наголосити, що лише за умови чіткого проектування виховної діяльності класного колективу виділяється досконала діяльність класного керівника, яка зосереджена у визначенні виховної системи та проектуванні розвитку всього колективу і окремих його учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Кузьмина Н. Профессионализм деятельности преподавателя и мастера производственного обучения профтехучилища / Н. Кузьмина. – М. : Высшая школа, 1989. – 167 с.
2. Козлов И. Педагогический опыт А. Макаренка / И. Козлов. – М. : Просвещение, 1987. – 68 с.
3. Коберник О. Організація виховного процесу на засадах психолого-педагогічного проектування / О. Коберник // Рідна школа. – 2004. – № 5. – С. 22–25.
4. Дубасенюк О. Основи теорії і практики професійної виховної діяльності / О. Дубасенюк. – Житомир : Житомирський державний педагогічний інститут, 1995. – 187 с.
5. Поташник М. Как оптимизировать процесс воспитания / М. Поташник. – М. : Знание, 1984. – 80 с.
6. Безрукова В. Педагогика : Проективная педагогика / В. Безрукова. – Екатеринбург : Деловая книга, 1996. – 342 с.
7. Елканов С. Основы профессионального самовоспитания будущего учителя / С. Елканов. – М. : Просвещение, 1989. – 189 с.
8. Джонс Дж. Методы проектирования / Дж. Джонс ; [пер. с англ.]. – [2-е изд. доп.]. – М. : Мир, 1986. – 326 с.
9. Про основні орієнтири виховання учнів 1–12 класів загальноосвітніх навчальних закладів України (Наказ МОНмолоді і спорту № 1243 від 31.10.11 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступ : <http://osvita.ua/school/news/24585>.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Kyz'mina N. Professionalizm deiatel'nosti prepodavatel'ia i mastera proizvodstvennogo obycheniia proftekhuchulishcha [Professional Work by the Teacher and Master of the Industrial Training in the Vocational School] / N. Kyz'mina. – M. : Vysshhaia shkola, 1989. – 167 s.
2. Kozlov I. Pedagogicheskii opyt A. Makarenka [Pedagogical Experience by A. Makarenko] / I. Kozlov. – M. : Prosvshchenie, 1987. – 68 s.
3. Kobernyk O. Organizatsiia vykhovnogo protsesu na zasadakh psykhologo-pedagogichnogo proektyvannia [Educational Process Organization on the Basis of the Psychological and Pedagogical Design] / O. Kobernyk // Ridna shkola [Native School]. – 2004. – № 5. – S. 22–25.
4. Dubaseniuk O. Osnovy teorii i praktuky profesiinoy vykhovnoi dial'nosti [Fundamentals of Professional Educational Work Theory and Practice] / O. Dubaseniuk. – Zhytomyr : Zhytomyr's'kyi derzhavnyi pedagogichniy instytut, 1995. – 187 s.
5. Potashnik M. Kak optimizirovat' protsess vospitaniia [How to Optimize the Educational Process] / M. Potashnik. – M. : Znanie, 1984. – 80 s.

6. Bezrukova V. Pedagogika : Proektivnaia pedagogika [Pedagogy : Projective Pedagogy] / V. Bezrukova. – Yekaterinburg : Delovaia kniga, 1996. – 342 s.
7. Elkanov S. Osnovy professional'nogo samovospitaniia budushchego uchitelia [Fundamentals of the Future Teacher's Self-Education] / S. Elkanov. – M. : Prosveshchenie, 1989. – 189 s.
8. Johns J. Metody proektirovaniia [Designing Methods] / J. Johns ; [per. s angl.]. – [2-e izd. dop.]. – M. : Mir, 1986. – 326 s.
9. Pro osnovni orientyru vykhovannia uchniv 1–12 klasiv zagal'noosvitnikh navchal'nykh zakladiv Ukrainy (Nakaz MONmolodi i sporty № 1243 vid 31.10.11 r.) [On the Principal Guides for Pupils of the 1–12 Grades in the General Educational Establishments of Ukraine (the Order of Ministry of Education and Science, Youth and Sport of Ukraine № 1243 from the 31.10.11)] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostypu : <http://osvita.ua/school/news/24585>

Матеріал надійшов до редакції 11.01. 2013 р.

Прыщена С. М. Основные этапы проектирования воспитательной деятельности классного коллектива.

В статье проанализированы позиции ученых относительно определения сущности понятия "проектирование", обоснована актуальность и особенности проектирования воспитательной деятельности классного коллектива. Определены пять основных этапов проектирования воспитательной деятельности классного коллектива (начальный, собственно проектирование, внедрение проекта, коррекция проекта и заключительный) и проанализированы основные задания педагога на данных этапах.

Pryshchepa S. M. Basic Stages of Planning the Educational Activity of the Class Collective.

The article selects opinions of scientists in relation to determination and essence of the concept "planning", substantiates actuality and peculiarities of planning the educational activity of the class collective. Five basic stages of planning the educational activity of the class collective (initial, properly designing, project implementing, project correction and final) are determined and the teacher's basic tasks on these stages are analyzed.